

Lietuvos viešojo administravimo studentų praktikos teisinio reglamentavimo ir įgyvendinimo aspektai

Jolanta Juralevičienė, Jolanta Palidauskaitė

*Kauno technologijos universitetas
K. Donelaičio g. 20, LT-44239 Kaunas*

Anotacija. *Straipsnio tikslas – išanalizuoti ir įvertinti esamus Lietuvos viešojo administravimo studentų praktikos organizavimo teisinio reguliavimo ir praktinio įgyvendinimo aspektus. Atlikus praktikų organizavimo tvarkos penkiuose šalies universitetuose, turinčiuose viešojo administravimo pirmosios pakopos studijų programas, analizę, išskirta keletas panašumų ir skirtumų. Straipsnyje pateikta teisės aktų ir Lietuvos universitetų bei kai kurių viešojo administravimo organizacijų parengtų viešojo administravimo studentų praktikų tvarką reglamentuojančių dokumentų analizė rodo, kad Lietuvoje iki šiol nėra vieningos studentų praktikos atlikimo sistemos.*

Raktažodžiai: *studentų praktika, praktikos reglamentavimas.*

Keywords: *student internship, regulation of internship.*

Įvadas

Dinamiškai besikeičianti socialinė, ekonominė ir politinė aplinka sąlygoja įvairių veiklos sričių darbuotojų kompetencijos pokyčius, kartu inicijuodama ir studijų programų kaitą. Lietuvoje jau gerą dešimtmetį įvairaus lygmens studijose kalbama apie teorijos ir praktikos dermę. *Profesinio rengimo baltojoje knygoje* pabrėžiama, kad ne mažiau kaip 30 proc. viso studijų laiko turi būti skiriama praktiniam mokymui, o aukštoji mokykla turėtų nuolat analizuoti ir vertinti profesinio rengimo kokybę [31]. 2000 m. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro patvirtintuose *Nuosekliųjų studijų programų nuostatuose* nurodyta, kad studentų praktinis mokymas turi sudaryti ne mažiau kaip trečdalią aukštojo mokslo studijų programų apimtį [18]. 2004 m. buvo parengta ir patvirtinta *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija*. Joje akcentuojama studentų praktikos ir jos atlikimo vietos svarba, pabrėžiant, kad „mokymo sėkmė gerokai priklauso nuo praktinio mokymo, kuris vykdomas realiomis darbo sąlygomis, kai studentų darbą stebi ir jiems pataria įmonės darbuotojas instruktorius, kuris būtų specialiai išmokytas vykdyti tokią funkciją“ [17].

Praktika suvokiama kaip edukacinė erdvė ir aktyvus procesas, kuris įgalina atsiskleisti studento kompetencijoms, jų kokybei bei suformuoja galutines studento

profesines nuostatas į darbą [1]. Dauguma autorių sutinka, kad studentų praktika atlieka didelį vaidmenį vertinant ir tobulinant studijų programas, nes užtikrina grįžtamąjį ryšį tarp aukštosios mokyklos ir studentų bei praktikos vietos organizacijos [33; 36]. Apie viešojo administravimo studijų programas Lietuvoje yra rašę V. Domarkas [3; 4; 5], G. Bubnys, V. Smalskys [2] ir kai kurie kiti autoriai, tačiau tik V. Domarko darbuose kiek didesnis dėmesys skirtas studentų atliekamai praktikai.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti viešąjį administravimą studijuojančių studentų praktikos teisinį reglamentavimą ir praktinį įgyvendinimą¹.

Bendrieji studentų praktikos organizavimo klausimai

Studentų praktika savo esme gerokai išsiskiria iš viso studijų proceso. Jei per teorinius užsiėmimus vyksta dvipusė komunikacija tarp pedagogo ir studento, tai praktika gali būti apibūdinama kaip trilypės komunikacijos procesas. Be jau minėtų veikėjų, į komunikacijos grandinę įsiterpia ir organizacija, kurioje atliekama praktika. Šioje komunikacijos grandinėje universitetas ir priimanti organizacija kaip veikiantys asmenys gerokai skiriasi nuo studento. Universitetas ir organizacija turi aiškia organizacinę struktūrą, misiją, viziją bei veiklos planus, o pats studentas daugiau gali būti traktuojamas kaip studijų proceso vartotojas.

Studentų praktikų organizavimas ir jų vietos parinkimas remiasi aukštųjų mokyklų ir organizacijų (socialinių partnerių) bendradarbiavimu pagal aukštosios mokyklos iš anksto parengtas programas [10; 28]. Praktikos vieta suvokiama kaip unikali mokymosi galimybė, padedanti studentui suvokti konkrečios organizacijos veiklos specifiką: kodėl ji dirba, kam dirba, su kuo dirba [13]. Praktikos vietos parinkimą nulemia įvairūs veiksniai [6], tarp jų ir finansiniai, nes Lietuvos Respublikos teisės aktai kol kas nenumato galimybės mokėti už nuolatinių studijų studentų praktikas, išskyrus studentų mokslinę praktiką².

Universitetas su katedros rekomenduota ar studento individualiai susirasta praktikai atlikti organizacija pasirašo sutartį, kurioje išdėstomi kiekvienos pusės įsipareigojimai ir teisės. Pasirašyta sutartis formalizuoja dviejų institucijų santykius mokymosi procese.

Studentų atliekama praktika – tam tikra mokymosi forma, leidžianti praktikantams įgyti naujų, prasmingų žinių kitais būdais nei tradicinėse mokymo programose, kuriose sunku integruoti teorinius ir praktinius dalykus [32]. Praktikos vietos organizacija yra atsakinga už praktinio mokymo studentams organizavimą, praktinių įgūdžių formavimą ir pagalbą studentui rengiant baigiamąjį darbą [28; 29]. Mokymasis praktikos vietoje yra socialinis procesas, nes studentas, padedamas

¹ Straipsnis parengtas remiantis LR Švietimo ir mokslo ministerijos vykdomo projekto *Studentų praktikos sistemos vietos savivaldos institucijose sistemos sukūrimas* (Nr. VP1-2.2.-ŠMM-07-K-01-019) parengta ataskaita *Lyginamoji užsienio bei Lietuvos patirties analizė rengiant studentus praktikai*.

² Studentų mokslinę praktiką pagal 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 3 prioriteto *Tyrėjų gebėjimų stiprinimas* VP1-3.1-ŠMM-01-V priemonę *Mokslininkų ir kitų tyrėjų mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas* koordinuoja Lietuvos mokslo taryba [35].

vadovo, mokosi ir iš santykių su kitais asmenimis. Praktikos metu įsisavintas reflektavaus (arba patyriminio) praktikos modelis ilgainiui suformuoja gebėjimą jau dirbančiam asmeniui konkrečioje situacijoje veikti kūrybiškai ir derinti turimą informaciją su praityje įgyta patirtimi, ieškant sėkmingų sprendimų [27]. Organizacija, kurioje studentas atlieka praktiką, tampa mokymosi aplinka, todėl svarbu sudaryti jam sąlygas jaustis saugiai, veikti ir apmąstyti savo darbo rezultatus [7]. Praktikos vietoje studentui ir jo atliekamam darbui nemažą įtaką daro organizacijos mikroklimatas, santykiai su praktikos vadovu, kolegomis, kitais studentais.

Studento praktikos sėkmė daugeliu atvejų priklauso nuo organizacijos pasirengimo jį mokyti, sudarytų mokymosi sąlygų, atsakingo asmens vadovavimo praktikai, kurio veiklos esmė – užtikrinti sąveikas tarp teorijos ir praktikos efektyvumą. Asmenys, vadovaujantys studentų praktikai organizacijos viduje, mokslinėje literatūroje apibūdinami labai įvairiai: praktikos mokytojas, profesijos mokytojas, praktikos instruktorius, mentorius ir kt. Praktikos vadovas – tai patyręs asmuo, teikiantis sistemingą profesinę pagalbą studentui ir artimai su juo dirbantis praktinėje veikloje [11; 12].

Praktikos metu studentai paprastai turi du vadovus. Vieną vadovą skiria aukštoji mokykla, kitą vadovą – priimanti institucija. Svarbu, kad šie vadovai nuolatos komunikotų. Nors šių vadovų uždaviniai kiek skirtingi, tačiau galutinis jų tikslas yra gana panašus – sėkminga tolesnio studento mokymosi proceso tėsa. Jie siekia, kad studentas įgytų kiek galima daugiau praktinių įgūdžių, reikalingų savo būsimam darbui. Abu vadovai atsakingi už praktikos eigos priežiūrą, tačiau jų vaidmuo vertinant praktikos ataskaitas kiek skirtingas.

Studentų praktikų organizavimo Lietuvoje teisiniai aspektai

Pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis studentų praktikas, dabartiniu metu yra *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas*³, kurio 48 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „jeigu studijų programoje numatyta studentų praktika, įmonė, įstaiga ar organizacija, kurioje studentas atlieka praktiką, ir studentas bei aukštoji mokykla, kurioje jis studijuoja, sudaro praktinio mokymo sutartį. Pavyzdinę sutarties formą tvirtina Švietimo ir mokslo ministerija. Už studentų praktikos organizavimą atsakinga aukštoji mokykla“ [15].

Pavyzdinę praktinio mokymo sutarties formą Švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinta dar prieš minėto įstatymo priėmimą – 2004 m. kovo 26 d. [20]. Šiuo dokumentu be bendrųjų nuostatų buvo apibrėžti visų trijų suinteresuotų šalių (universiteto, įmonės ar įstaigos ir studento) įsipareigojimai.

2005 m. liepos 22 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtinti bendrieji universitetinių ir neuniversitetinių studijų programų reikalavimai [21]. Pagal šiuos

³ Iki 2009 m. pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis studentų praktikas, buvo *Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymas*, kurio 2003 m. naujosios redakcijos 42 straipsnio 10 punkte buvo nurodyta, kad „tais atvejais, kai studijų programoje yra numatyta studentų profesinės veiklos praktika, įmonė ar įstaiga, kurioje studentas atlieka praktiką, ir studentas bei aukštoji mokykla, kurioje jis studijuoja, sudaro praktinio mokymo sutartį. Sutarties turinį, formą ir registravimo tvarką nustato Ministerija“ [14].

reikalavimus studijų programą sudaro trys tikslinės dalys: bendrojo lavinimo, studijų pagrindų ir specialioji (profesinė) dalis. Į pastarąją dalį įeina ir profesinės veiklos praktikos bei baigiamieji darbai. Šiuo įsakymu nustatyta, kad universitetinėse studijų programose praktikos apimtis turi būti ne mažesnė kaip 10 kreditų, o baigiamajam darbui rengti ir ginti taip pat baigiamiesiems egzaminams (jei jie būtini) turi būti skiriama ne mažiau kaip 8 kreditai.

2007 m. vasario 27 d. Švietimo ir mokslo ministro įsakymu buvo patvirtintas viešojo administravimo universitetinių studijų krypties reglamentas [22]. Šio reglamento tikslas – padėti universitetams rengti ir vertinti studijų programas; orientuoti ekspertus, kurie vertina studijų programas; informuoti studentus, suinteresuotus visuomenės narius (mokytojus, mokinius ir jų tėvus), taip pat darbdavius apie įgyjamą išsilavinimą. Reglamentu nustatytos pagrindinės priėmimo į viešojo administravimo studijas sąlygos, pagrindiniai viešojo administravimo studijų tikslai, nustatyta, kokias žinias, pažintinius, praktinius ir perkeliamuosius gebėjimus bei įgūdžius turi turėti viešojo administravimo studijų programą baigęs absolventas. Reglamente minima, kad praktikos viešojo sektoriaus institucijose apimtis turi būti ne mažesnė kaip 10 kreditų.

2010 m. balandžio mėn. 19 d. Švietimo ir mokslo ministras įsakymu patvirtino *rekomendacijas antrosios pakopos studentų papildomoms praktikoms* [23]. Taip siekiama sudaryti sąlygas ne tik pirmosios pakopos, bet ir antrosios pakopos studentams ne tik įgyti praktinių įgūdžių, bet ir sudaryti palankesnes sąlygas integruotis darbo rinkoje. Papildoma praktika (studijų programose dar nenumatyta) – savarankiško darbo praktika, kuri gali būti atliekama Lietuvos ar užsienio įmonėse, įstaigose ar organizacijose; jos metu studentas turi atskirą praktikos vadovą. Šios praktikos gali būti organizuojamos studentams laisvu nuo studijų metu, po paskaitų, vasaros atostogų ar kitu metu, kai pagal studijų programą auditoriniai užsiėmimai nevyksta. Nustatyta papildomos praktikos trukmė – ne trumpesnė nei 2 mėnesių, po 40 akademinėjų valandų per savaitę. Papildomos praktikos turinį, reikalavimus papildomos praktikos vietoms ir papildomos praktikos vadovams, taip pat studentų atrankos principus nustato aukštoji mokykla. Šios rekomendacijos parengtos atsižvelgiant į 2007–2013 m. *Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos* 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ įgyvendinimo priemonę VP1-2.2-ŠMM-09-V „Studijų programų plėtra nacionalinėse kompleksinėse programose“ projektų finansavimo sąlygų aprašui patvirtinti [24]. Pagal tas rekomendacijas esminis pirmosios ir antrosios studijų pakopų praktikų skirtumas yra jų apmokėjimas. Skirtingai nei pirmosios pakopos studentams, antrosios pakopos studentų praktika gali būti finansuojama (priklausomai nuo jos vietos skiriama 1 500–3 500 Lt mėnesiui) iš Europos Sąjungos struktūrinės paramos, darbdavių, aukštosios mokyklos pajamų, kitų fizinių ir juridinių asmenų lėšų.

Viešojo administravimo studentų praktikos organizavimo reglamentavimas universitetuose

2001 m. rugpjūčio 2 d. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu [19] įregistruotos net septynių universitetinio lygio aukštųjų mokyklų viešojo administravimo studijų programos: Kauno technologijos universitete (bakalauro ir magistro studijų programos) (toliau – KTU), Mykolo Romerio universitete (bakalauro ir magistro studijų

programos) (toliau – MRU), Vytauto Didžiojo universitete (bakalauro ir magistro studijų programos) (toliau – VDU), Vilniaus universitete (magistro studijų programa), Šiaulių universitete (bakalauro studijų programa) (toliau – ŠU), Klaipėdos universitete (bakalauro studijų programa) (toliau – KU), Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje (bakalauro studijų programa)⁴.

Visos Lietuvos aukštosios mokyklos yra parengusios jų studentų praktiką reglamentuojančius dokumentus, kuriuose išdėstyti esminiai studentų praktikos organizavimo ir įgyvendinimo principai. VDU Politikos mokslų ir diplomatijos fakulteto Viešojo administravimo katedroje 2010 m. parengta *Viešojo administravimo studentų kvalifikacinės ir priešdiplominės praktikų metodika*. Klaipėdos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo ir teisės katedroje parengta speciali metodinė priemonė apie studentų praktiką. MRU Politikos ir vadybos fakulteto Viešojo administravimo katedra, organizuodama studentų praktiką, remiasi Universiteto Senato 2005 m. liepos 5 d. nutarimu Nr. 1SN-99 „Dėl Mykolo Romerio universiteto studentų praktikos (stažuotės) nuostatų, studento praktinio mokymo sutarties, studento praktikos atsiskaitymo lapo ir studento stažuotės atsiskaitymo lapo patvirtinimo“. Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros studentų praktika organizuojama remiantis 2009 m. liepos 2 d. Rektoriaus įsakymu Nr. V-409 dėl praktikos organizavimo tvarkos. KTU Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedra yra išleidusi metodinę priemonę „Viešojo administravimo pagrindinių studijų praktikų organizavimo ir baigiamųjų darbų rengimo bendrosios nuostatos“.

Atlikus Lietuvos universitetų viešojo administravimo studentų praktiką reglamentuojančių dokumentų analizę, įvertinus iš viešojo administravimo katedrų vedėjų arba už praktiką atsakingų asmenų gautą informaciją, taip pat atsižvelgiant į 2004 m. LR švietimo ir mokslo ministro įsakymu numatytus universitetų įsipareigojimus [20], praktikų organizavimo panašumai ir skirtumai apibendrinti 1 lentelėje.

Studentų praktikų organizavimo reglamentavimas Lietuvos viešojo administravimo organizacijose

Kai kurios viešojo administravimo organizacijos, atsižvelgdamos į Lietuvos Respublikos teisės aktus, yra priėmusios atitinkamus dokumentus, reglamentuojančius studentų praktikos organizavimą jose. Tarp tokių organizacijų minėtinos: Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, LR susisiekimo ir užsienio reikalų ministerijos.

Viena pirmųjų organizacijų, kuri nustatė studentų praktikos atlikimo tvarką joje, buvo Užsienio reikalų ministerija. 2006 m. vasario 14 d. užsienio reikalų ministro įsakymu buvo patvirtintas *Valstybinių aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje tvarkos aprašas* [25]. Šis ministro įsakymas numatė studentų praktikos tikslus ir uždavinius, bendruosius praktikos organizavimo ir atlikimo reikalavimus, reikalavimus, keliamus praktiką atliekantiems studentams. Tačiau šis aprašas

⁴ Šio universiteto studentų praktika nebus analizuojama, nes bakalauro programa daugiau skirta personalo vadybos aspektams atskleisti.

1 lentelė. Lietuvos universitetų viešojo administravimo studijų programose numatytų studentų praktikų organizavimo ypatumai

Panašumai	Skirtumai
<p>1. Praktikos tikslas visuose universitetuose yra analogiškas: siekti teorinių žinių pritaikymo praktikoje, ugdyti atskirus gebėjimus bei įgūdžius. Beveik visuose universitetuose formuluojamos konkrečios praktikos užduotys.</p> <p>2. Daugumoje universitetų studentas, atlikdamas praktiką, turi du praktikos vadovus: universiteto ir priimančios organizacijos. Šiaulių universitete pagal naują tvarką numatyta daugiau nei vienas universiteto praktikos vadovas.</p> <p>3. Beveik visuose universitetuose (išskyrus Klaipėdos universitetą) praktika atliekama studijų paskutinį semestrą;</p> <p>4. Beveik visuose universitetuose nustatyta 10 kreditų praktikos apimtis. KTU nustatyta 12 kreditų praktikos apimtis.</p> <p>5. Visuose universitetuose pasirašomos trišalės praktikos atlikimo sutartys, kaip to reikalauja <i>Pavyzdinė praktinio mokymo sutartis</i> (2004 m.).</p> <p>6. Bakalauro praktikos vietos radimo iniciatyva priklauso pačiam studentui; esant reikalui padeda programą kuruojanti katedra.</p> <p>7. Katedros yra numačiusios keleriopą studentų praktikos kontrolę: juos kontroliuoja universiteto ir priimančios organizacijos praktikos vadovai, reikalaujama, kad studentai pildytų praktikos dienoraštį (dienyną ar pažymėjimą), kuriame turi atsispindėti visi jo nuveikti darbai.</p>	<p>1. Kai kuriose viešojo administravimo katedrose yra atskiri asmenys, atsakingi už praktikos reikalų koordinavimą.</p> <p>2. Bakalaurų praktikos trukmė svyruoja nuo 8 iki 12 savaičių.</p> <p>3. Universitetų viešojo administravimo katedros rekomenduoja praktikos vietą visų pirma sieti su valstybės valdymo, savivaldos institucijomis, viešosiomis įstaigomis arba nevyriausybinėmis organizacijomis, tačiau jų pozicija dėl praktikos atlikimo privačiame sektoriuje kiek skiriasi. Kai kurios katedros gana lanksčiai reaguoja į praktikos atlikimą privačiame sektoriuje, kitos būtinai reikalauja, kad tokiu atveju būtų surasta galimybė rengiant ataskaitą akcentuoti viešojo ir privataus sektoriaus santykius.</p> <p>4. Skiriasi praktikų vertinimo sistema. Kai kur taikomas kaupiamasis balas, kitur viską lemia subjektyvus universiteto vadovo sprendimas. Tai tik patvirtina faktas, kad tik VDU yra nustatyti ir apibrėžti praktikos vertinimo kriterijai. Šiame universitete skiriamos dvi praktikos rūšys.</p> <p>5. KTU, KU ir VDU viešojo administravimo katedros yra parengusios studentams skirtas metodines priemones praktikos organizavimo klausimais.</p>

nereglementavo studentų praktikos, atliekamos Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose. Todėl 2010 m. vasario 19 d. užsienio reikalų ministro įsakymu buvo patvirtinta naujas studentų praktikos tvarkos aprašas, numatantis, kad studentai praktiką gali atlikti ne tik Užsienio reikalų ministerijoje (išskyrus kai kuriuos departamentus), bet ir Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų [26]. Apraše teigiama, kad studentų praktikos tikslas – populiarinti tarp jaunimo Lietuvos Respublikos diplomatinę ir valstybės tarnybą, formuoti objektyvų jaunimo požiūrį į ją ir paskatinti siekti karjeros ministerijoje.

Panaši studentų praktikos reglamentavimo tvarka yra Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyboje („Sodra“). 2007 m. vasario 21 d. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos direktoriaus įsakymu buvo patvirtintas *Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigose tvarkos aprašas*. Šiuo įsakymu numatyta, kad studentų praktikos tikslas – pagal

praktikos programą suteikti praktinių žinių, plėtoti praktinius gebėjimus, sudominti ir paskatinti siekti karjeros fondo administravimo įstaigose [37].

Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2009 m. spalio 19 d. įsakymu patvirtintas *Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašas*, pagal kurį numatytas studentų praktikos organizavimas ir atlikimas ministerijos struktūriniuose padaliniuose [16]. Pagal šią *Tvarką* studentų praktiką ministerijoje organizuoja Personalo administravimo skyrius.

2 lentelėje palyginimui pateiktos studentų praktikos reglamentavimo minėtose organizacijose charakteristikos pagal 2004 m. švietimo ir mokslo ministro įsakymu *Dėl studento praktinio mokymo sutarties* apibrėžtus [20] kriterijus. Tų organizacijų priimtuose dokumentuose atsispindi beveik visi švietimo ir mokslo ministro įsakymu apibrėžti penki įmonės ar įstaigos įsipareigojimai (darbo vietos suteikimas ir užduočių numatymas, reikalavimai praktikos vadovo kvalifikacijai, instruktažo prieš praktikos atlikimą pravedimas, studentų praktikos apskaita). Tik saugios darbo aplinkos sukūrimo reikalavimas neatsispindi „Sodros“ vidiniame dokumente [37]. Atskirų organizacijų informacijos apie organizaciją, jos veiklą ir uždavinius pateikimas šiek tiek skiriasi.

LR užsienio reikalų ministerijos dokumentuose pateikiamuose studentų praktikos tikslo ir uždavinių apibrėžimuose galima išvelgti viešųjų ryšių akcijos elementus. Ir praktikos tikslas, ir net trys uždaviniai gali būti siejami su informacijos apie instituciją sklaida, nors ministerija pabrėžia, kad tuos tikslus ir uždavinius turi nustatyti universitetas [26]. „Sodros“ patvirtintame praktikos organizavimo reglamente studentų praktikos tikslas ir uždaviniai daugiau siejami su jų praktinių įgūdžių formavimu ir potencialių darbuotojų paieška [37]. Beje, Užsienio reikalų ministerijos identifiukuotuose studentų praktikos uždaviniuose galima rasti užuominų apie teorijos ir praktikos santykį. Mat minimas siekis suteikti ir įgyti praktinių žinių ir įgūdžių, reikalingų darbui Lietuvos Respublikos diplomatinėje ir valstybės tarnyboje.

Visose aptariamose organizacijose yra nustatytas skyrius, o kai kuriais atvejais – asmuo, atsakingas už studentų praktikų organizavimą [16; 26; 37].

Tiek viešojo administravimo, tiek ir kitų studijų kryptių studentams svarbu, kad nuo 2009 m. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje suteikė galimybę studentams iš pasirinktų Lietuvos aukštųjų mokyklų atlikti studijų praktiką ar neoficialią stažuotę šioje atstovybėje. Stažuotojai dalyvaudami kasdieniame atstovybės darbe, turi puikią galimybę susipažinti su Europos Komisijos veiklos ypatumais [9]. Studijų praktika siūloma bakalauro arba magistro studijų dieninio ir neakivaizdinio skyriaus studentams, studijuojantiems su Europos, politikos, tarptautiniais santykiais, žiniasklaidos arba komunikacijos studijomis susijusius dalykus (atitinkamai Europos Komisijos atstovybės Komunikacijos, Politikos ir Ryšių su žiniasklaida skyriuose). Atliekant stažuotę studentai supažindinami su visos atstovybės skyrių veikla, o pagal poreikį atlieka ir kitas užduotis. Atstovybė labai aiškiai reglamentuoja, kokios užduotys ir uždaviniai keliami studentams kiekviename iš pasirinktų atstovybės skyrių, taip pat numatyti ir pagrindiniai reikalavimai [34]. Numatyta, kad stažuotė ar praktika trunka 2–4 mėnesius. Stažuotės trukmė aptariama individualiai. Vadovaujantis Europos Komisijos oficialių stažuočių programos taisyklių 2.3 punktu, asmenys, atlikę stažuotę, kurios trukmė daugiau nei 6 savaitės, praranda galimybę atlikti oficialią mokamą stažuotę ES institucijose [8].

2 lentelė. Organizacijų dokumentuose apibrėžtos studentų praktikų organizavimo charakteristikos

Kriterijai	LR susisiekimo ministerija	LR užsienio reikalų ministerija	„Sodra“
Studentui skiriama darbo vieta ir užduotys	Paskirto vadovo atsakomybė	Paskirto vadovo atsakomybė	Paskirto vadovo atsakomybė
Reikalavimai praktikos vadovui	3 metų darbo stažas institucijoje	3 metų darbo stažas institucijoje	3 metų darbo stažas institucijoje
Atsakingas asmuo ar skyrius už studentų praktikų organizavimą	Personalo administravimo skyrius	Personalo departamento Personalo atrankos ir mokymo skyrius	Personalo valdymo skyrius, o Fondo valdybos teritoriniuose skyriuose ir kitose Fondo įstaigose atitinkamų įstaigų vadovų paskirti asmenys, atsakingi už personalo tvarkymą
Instruktažo pravedimas prieš praktiką	Numatytas	Numatytas	Numatytas
Saugios aplinkos užtikrinimas	Paskirto vadovo atsakomybė	Paskirto vadovo atsakomybė	Neminima
Studentų praktikos apskaita ir kontrolė	Paskirto vadovo atsakomybė	Paskirto vadovo atsakomybė	Paskirto vadovo atsakomybė
Praktikos vertinimas	Paskirto vadovo atsakomybė (jei aukštoji mokykla pageidauja)	Paskirto vadovo atsakomybė (privaloma)	Paskirto vadovo atsakomybė (jei aukštoji mokykla pageidauja)
Studentui keliami reikalavimai	Nepriimami studentai, jei jų studijų pobūdis neatitinka ministerijos vykdomų funkcijų	Teigiama, kad studijų pobūdis turi atitikti ministerijos funkcijas	Nepriimami studentai jei jų studijų pobūdis neatitinka įstaigos funkcijų
Studijų pakopos	Bakalaurai ir magistrai	Bakalaurai ir magistrai	Bakalaurai ir magistrai
Numatyta, kur praktika neatliekama	Nenumatyta	Identifikuoti departamentai ir atstovybės	Nenumatyta
Studentų praktikos tikslas ir uždaviniai	Praktikos tikslus ir uždavinius nustato mokymo įstaiga	Praktikos tikslas ir uždaviniai gali būti vertinami kaip viešųjų ryšių akcija	Suteikti praktinių žinių, plėtoti praktinius gebėjimus, sudominti ir paskatinti siekti karjeros Fondo administravimo įstaigose

Dar viena minėtina organizacija, suteikianti studentams praktikos galimybes, – tai Jungtinių Tautų vystymo programos (toliau – JTVP) atstovybė Lietuvoje. JTVP praktikos programa suteikia galimybę itin gerai besimokantiems studentams atlikti darbinę praktiką JTVP Lietuvoje ir įgyti praktinio darbo JTVP patirtį. Praktika yra atliekama JTVP Lietuvos biure. Praktikos užduotys gali būti labai skirtingos tiek savo turiniu, tiek

apimtimi, tačiau visuomet siekiama suderinti praktiką atliekančio studento ir organizacijos poreikius. Praktikos trukmė gali skirtis priklausomai nuo akademinų reikalavimų, studento galimybių atlikti praktiką bei JTVP galimybių. Praktika galima atlikti dirbant visą arba nevisą darbo dieną. Studentai, norintys atlikti praktiką JTVP, atrenkami konkurso būdu. Nustatyti minimalūs reikalavimai norint atlikti praktiką JTVP. Tai turi būti 3–4 kurso aukštosios universitetinės mokyklos studentai, besimokantys ekonomikos, viešojo ar verslo administravimo, komunikacijos ar kitose susijusiose srityse. Numatyta, kad atlikti praktiką JTVP gali tik tie studentai, kurie ketina po praktikos sugrįžti į studijas. Taip pat turi būti susidomėjimas nacionalinio ir pasaulinio vystymosi sritimi. Taip pat būtinos puikios anglų kalbos žinios (raštu, žodžiu). Lietuvių ir rusų kalbos žinios yra privalumas. Taip pat praktikantui būtina turėti puikius kompiuterinio raštingumo ir tarpasmeninio ir komunikacijos įgūdžius. JTVP išipareigoja suteikti visą reikiamą įrangą ir erdvę praktikai atlikti. Praktika JTVP, kaip ir kitose Lietuvos Respublikos viešojo administravimo institucijose, yra neapmokama [30].

Palyginti trijų minėtų Lietuvos viešojo administravimo organizacijų studentų praktikos reglamentavimo tvarką su Europos Komisijos atstovybėje bei Jungtinių Tautų vystymo programos atstovybėje esančia praktika, galima padaryti kelias išvalgas. Krinta į akis, kad šiose institucijose studentams keliami konkretūs reikalavimai (informuotumas apie tą instituciją, kalbų žinojimas, kompiuterinis raštingumas, asmeninės savybės, komunikaciniai įgūdžiai ir kt.). Numatytas tam tikras praktikos laikas, kalbama apie studentų atranką konkurso būdu, užsimenama, kad praktikos metu turi būti derinami studento ir organizacijos poreikiai.

Išvados

1. Teorijos ir praktikos santykio tema studijų programose buvo ir bus svarbi. Studentų praktika yra svarbi mokymo proceso dalis ir reikšmingas veiksnys, padedantis besimokančiajam geriau pasirengti darbinei veiklai. Ja domisi ne tik edukologai, bet ir valdžios institucijos, ką geriausiai liudija esanti teisinė aplinka. Iki šiol Lietuvoje daugiausia dėmesio buvo skirta pirmosios pakopos studentų praktikai. Tik pastaruoju metu atsirado antrosios studijų pakopos studentų papildomos praktikos idėja. Nors ir teigiama, kad tokia praktika nėra mokymosi proceso dalis, bet jau vien tai, kad ji, skirtingai nei bakalaurų praktika, yra apmokama, gali motyvuoti studentus. Sunku prognozuoti, ar tokia studentų praktikos diferenciacija vėliau nebus panaikinta bandant suvienodinti skirtingų pakopų studentų galimybes atlikti praktiką.

2. Nemažai Lietuvos viešojo administravimo organizacijų yra nusistačiusios studentų praktikas reglamentuojančią tvarką. Atlikus trijų tokių institucijų studentų praktikų tvarkos reglamentavimo analizę galima teigti, kad jos parengtos vadovaujantis esamais teisės aktais ir atsižvelgiant į institucijos veiklos specifiką.

3. Atlikus penkių Lietuvos universitetų, turinčių viešojo administravimo bakalaurų studijų programas, praktikos organizavimo tvarkos analizę buvo išskirti ir panašumai, ir skirtumai. Galima teigti, kad pastaruoju metu stebimos tendencijos primena kai kurių užsienio šalių universitetų praktikas. Be to, kai kuriuose universitetuose stebima atsakingų už praktiką asmenų didėjimo tendencija.

4. Atlikta studentų praktikos reguliavimo analizė sudaro prielaidas toliau plėtoti šią temą, analizuojant Lietuvos universitetų, viešojo administravimo institucijų, kitų organizacijų ir pačių studentų patirtį, arba bandant esamą praktiką lyginti su užsienio universitetuose nusistovėjusia tvarka.

Literatūra

1. Barkauskaitė M., Pečiuliauskienė P. VPU studentų pedagoginių kompetencijų raiška švietimo kaitoje. *Pedagogika*, 2007, T. 85, p. 43–52.
2. Bubnys G., Smalskys V. Policijos struktūrų valdymas ir personalo rengimas naujosios viešosios vadybos kontekste. *Viešoji politika ir administravimas*, 2005, Nr. 13, p. 92–98.
3. Domarkas V. Viešasis administravimas akademinų programų raidos aspektu. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002, Nr.1, p. 21–33.
4. Domarkas V. Teorijos ir praktikos santykio problema viešojo administravimo studijų programose. *Viešoji politika ir administravimas*, 2003, Nr. 5, p. 57–64.
5. Domarkas V. Valstybės tarnautojų profesinis rengimas ir kvalifikacijos tobulinimas. Kn.: K. Masiulis, A. Krupavičius (sudaryt.). *Valstybės tarnyba Lietuvoje: praeitis ir dabartis*. Vilnius: UAB „Practicon“, 2007, p. 145–195.
6. Domarkas V., Juralevičienė J. *Viešojo administravimo pagrindinių studijų praktikų organizavimo ir baigiamųjų darbų rengimo bendrosios nuostatos*. Kaunas: Technologija, 2008.
7. Eidukevičiūtė J., Kiznytė N. Studentų adaptacijos kompleksiskumas organizacijos praktikos proceso kontekste. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2009, Nr. 3 (1), p. 91–103.
8. Europos Komisijos 2005 m. kovo 2 d. sprendimas C(2005)458. *Europos Komisijos stažuotčių programos taisyklės*. http://ec.europa.eu/stages/rules/rules_lt.pdf [2010-11-12].
9. Informacija apie stažuotės sąlygas Europos Komisijos atstovybėje Lietuvoje. http://ec.europa.eu/lietuva/news_hp/stazuote_atstovybeje/22012009_stazuotes_lt.htm#_ftn1 [2010-11-12].
10. Jonėnienė V. *Praktikos nauda studento būsimai profesijai*, 2006. http://www.vlvk.lt/private/KC/7praktikos_nauda.pdf [2010-12-20].
11. Jurkuvienė R., Butrimavičienė S. Socialinio darbuotojo patirtis mokomosios praktikos procese. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2009, Nr. 3 (1), p. 45–66.
12. Kondratavičienė V., Sajienė L. Praktinio mokymo realioje darbo vietoje modernizavimo vertinimas: studentų požiūrio tyrimas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 2007, Nr. 13, p. 102–113.
13. Lay, M., Paku, L., Swan, J. *Work Placement Reports: Student Perceptions*. Proceedings of the 2008 AaeE Conference, Yeppon. http://aaee.com.au/conferences/papers/2008/aaee08_submission_M2B3.pdf [2010-11-15].
14. Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo įstatymo 2, 3, 13, 15, 16, 17, 19, 22, 23, 24, 32, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 67 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2003, Nr. 47-2058.
15. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2009, Nr. 54-2140.
16. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2009 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. 3-527 *Dėl Lietuvos Respublikos aukštųjų mokyklų studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijoje tvarkos aprašo patvirtinimo*. http://www.transp.lt/lt/veikla/konkursai_i_vals_tybes_tarnyba/studentu_praktika [2010-11-12].

17. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. ISAK-433/A1-83. *Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija. Valstybės žinios*, 2004, Nr. 56-1957. Nauja redakcija: 2008 m. spalio 24 d. įsakymas ISAK-2795/A1-347. *Valstybės žinios*, 2008, Nr. 122-4647.
18. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2000 m. spalio 26 d. įsakymas Nr. 1326 *Dėl nuosekliųjų studijų programų nuostatų patvirtinimo. Valstybės žinios*, 2000, Nr. 91-2841.
19. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2001 m. rugpjūčio 2 d. įsakymas Nr. 1187 *Dėl aukštojo mokslo universitetinių studijų programų registravimo. Valstybės žinios*, 2001, Nr. 69-2485.
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2004 m. kovo 20 d. įsakymas Nr. ISAK-432 *Dėl studento praktinio mokymo sutarties. Valstybės žinios*, 2004, Nr. 52-1758.
21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1551 *Dėl bendrųjų reikalavimų studijų programoms. Valstybės žinios*, 2005, Nr. 93-3461.
22. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. vasario 27 d. įsakymas Nr. ISAK-276 *Dėl studijų kryptių reglamentų patvirtinimo. Valstybės žinios*, 2007, Nr. 28-1044.
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. V-540 *Dėl rekomendacijų antrosios pakopos studentų papildomoms praktikoms patvirtinimo. Valstybės žinios*, 2010, Nr. 48-2359.
24. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. V-619 *Dėl 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtos veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ įgyvendinimo priemonės VP1-2.2-ŠMM-09-V „Studijų programų plėtra nacionalinėse kompleksinėse programose“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo. Valstybės žinios*, 2010, Nr. 53-2617.
25. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2006 m. vasario 14 d. įsakymas Nr. V-20. *Dėl studentų praktikos. Valstybės žinios*, 2006, Nr. 24-809.
26. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. V-21 *Dėl studentų praktikos atlikimo Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijoje ir praktikos ir stažuočių atlikimo Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse, konsulinėse įstaigose ir atstovybėse prie tarptautinių organizacijų. Valstybės žinios*, 2010, Nr. 23-1100.
27. Matikovićienė J. Studento praktikos procesas ir praktikos vieta. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 2009, Nr. 3 (1), p. 105–115.
28. Petrauskienė, K. *Baigiamosios praktikos svarba rengiant finansininką*, 2005. http://www.e-biblioteka.lt/resursai/Mokslai/VIKO/EKF_050420/EKF_050420_20.pdf [2010-12-20].
29. Petravičienė Z. *Slaugytojų praktinio profesinio mokymo kokybės gerinimo galimybės*. Tarptautinė konferencija „Slaugos studijų skaidrumas integruojantis į Europos erdvę“, 2004. http://www.e-library.lt/resursai/Mokslai/VIKO/SPF_040422/SPF_040422_11.pdf [2010-11-10].
30. Praktika JTVP, 2009. Jungtinių Tautų vystymo programa. Lietuva. http://www.undp.lt/index.php?page=praktika-jtvp&hl=lt_LT [2010-11-12].
31. *Profesinis rengimas. Baltoji knyga*. Vilnius: LR švietimo ir mokslo ministerija ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 1998.
32. Rintala, U., Schrader, C. *Scenarios for Virtual and Virtually Supported Work*. <http://www.euvip.eu/data/annex12.pdf> [2010-11-15].
33. Senkus V., Grincevičienė V. Pilietinio ugdymo ypatumai: pedagoginę praktiką atlikusių studentų požiūris. *Pedagogika*, T. 92, 2008, p. 83–88.

34. Stažuotė Europos Komisijos atstovybėje Lietuvoje, 2009. http://ec.europa.eu/lietuva/documents/22012009_stazuotes_darbo_aprasymai.pdf [2010-12-20].
35. Studentų mokslinė praktika (2009). <http://smt.smpraktika.lt/> [2010-12-20].
36. Tomaševska K. Pedagoginę praktiką atlikusių studentų bendravimo gebėjimų įsivertinimo rezultatai. *Pedagogika*, 2010, T. 98, p. 49–55.
37. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2007 m. vasario 21 d. įsakymas Nr.V-81 *Dėl studentų praktikos. Valstybės žinios*, 2007, Nr. 64-2485.

Jolanta Juralevičienė, Jolanta Palidaukaitė

Aspects of Legal Regulation and Implementation of Public Administration Students' Internships in Lithuania

Abstract

Article concentrates on students' internships, which provide them with a possibility to apply theoretical knowledge in practice. The purpose of the paper is to analyze and evaluate the legal aspects of internship organized for Public Administration (PA) programme students and their practical application in Lithuania. The analysis of internship regulations in 5 universities, having PA Bachelor's programme, allows distinguishing a number of similarities and differences. The analysis of legal acts, universities' internal regulations and students' internship regulations of several Lithuanian study programmes in Public Administration indicates the lack of unified students' internship system. The authors provide several ideas how this topic can be elaborated in the future.

Jolanta Juralevičienė – Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros lektorė, viešojo administravimo magistrė.

E. paštas: jolanta.juraleviciene@ktu.lt

Jolanta Palidaukaitė – Kauno technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Viešojo administravimo katedros profesorė, socialinių mokslų daktarė.

E. paštas: jolanta.juraleviciene@ktu.lt

Jolanta Juralevičienė, Master in Public Administration, is a Lecturer at the Department of Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kaunas University of Technology.

E-mail: jolanta.juraleviciene@ktu.lt

Jolanta Palidaukaitė, Doctor of Social Sciences, is a Professor at the Department of Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kaunas University of Technology.

E-mail: jolanta.palidaukaite@ktu.lt

Straipsnis įteiktas redakcijai 2010 m. gruodžio mėn.; recenzuotas; parengtas spaudai 2011 m. vasario mėn.